

Una estranya *lucerna* en les col·leccions del Museu de Mataró

JOAN FRANCESC CLARIANA I ROIG

CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ

1. Introducció

Dins de la col·lecció de *lucernae* romanes que es conserva en el Museu de Mataró, podem veure una *lucerna* totalment sencera, sense que consti lloc de la troballa, tot i que fins fa poc es considerava que podia procedir de la ciutat romana d'Illuro, o del seu territori, ja que Marià Ribas l'havia publicat a l'any 1964, amb la indicació : «Llànties romanes d'Illuro» (Ribas 1964: lám. XXV).

Aquesta peça, sembla que, possiblement, fou donada cap a finals del segle XIX o

principis del XX, pel, aleshores, director de la institució, Sr. José Vinardell (tal com indica l'etiqueta que hi ha adherida al darrera de la peça). Desconeixem com va arribar a les mans del Sr. Vinardell (si la va adquirir a algun antiquari o a algun ciutadà de Mataró, creient que la peça havia estat una troballa arqueològica?).

2. Descripció de la peça

Sorprenentment, no respon a cap tipologia concreta, tot i que tindria alguna retirada amb la forma Loeschke VIII.

Figura 1.- *Lucerna* del Museu de Mataró decorada amb una escena de lluita de gladiadors (Foto: JFClariana).

Figura 2.- Revers de la peça (Foto: JFClariana).

Figura 3.- Lucerna molt semblant a l'exemplar de Mataró conservada al British Museum (Foto: www.britishmuseum.org/collection/Q3446).

Com hem dit abans, és una lucerna totalment sencera, amb nansa perforada i amb l'espalla decorada a base de gallons de disposició radial. El broc, segons la classificació de Lamboglia, es característic de les lucernae de disc. El centre presenta una escena de lluita de gladiadors, tots dos coberts amb galea cristata. El de l'esquerra està protegit per un escut rectangular i dirigeix l'espasa (sica) en direcció horitzontal vers el contrincant. El de la dreta, sense escut de protecció, aixeca l'espasa en posició amenaçadora (Figura 1).

Al dessota, en superfície, s'observen marques d'empremtes dactilars del terrissaire. A l'igual que la llàntia que es conserva en el British Museum, tampoc porta marca de terrissaire al revers, tot i que inicialment semblava que aquesta havia pogut restar amagada sota l'etiqueta que hi ha adherida (Figura 2).

L'argila és de color gris fosc a causa de la cocció reductora a la que fou sotmesa. No presenta cap mena de vernís o engalba.

Núm. inventari 16053 i MCM1653

3. Paral·lels

Coneixem una *lucerna* amb idèntica decoració, potser amb unes condicions no tant òptimes com les de la peça de Mataró, conservada al British Museum (Figura 3), i que, segons consta, va ser adquirida per F.W. Robins a l'any 1963. Consta amb el número d'inventari: 1963,0715.73. Junt amb la descripció, remarquen que es tractaria d'un souvenir de factura napolitana, produït entre els anys 1870 i 1939 (Bailey 1975-1996: Q-3446).

4. Consideracions

En tant que es tracta d'una peça que prové del fons històric antic del Museu de Mataró, es desconeixen les dades del context d'origen, la qual cosa ens dificulta una atribució cronològica i, per tant, de retruc ens ha vingut també a dificultar que es pugui acreditar l'autenticitat de la mateixa. Pel que fa a aquest exemplar, veiem que és la mostra d'una producció que va tenir lloc, molt possiblement, a la ciutat de Nàpols entre el 1870 i el 1939, aproximadament. Algunes d'aquestes *lucernae* portaven marca de terrissaire: SLMRMEVO (Balil 1984: 192; Rodríguez 2006: 548-552; Rodríguez 2007: 194-195), inscripció de la qual es desconeix el significat. La comercialització d'aquestes peces era evident que, sobretot, aniria destinada vers els visitants, o turistes, que anirien a veure les properes ruïnes de Pompeia i Herculà, i allà, o en algun establiment proper, les deurien adquirir (no sabem si amb el coneixement, o no, de la seva veritable antiguitat).¹

¹ En aquest sentit, el preu que n'haurien pagat hauria estat revelador.

Es coneix que s'haurien fabricat diferents exemplars amb decoracions variades, així està documentat un grup de peces amb la decoració de les imatges de dotze dels emperadors romans (Figura 4), copiades, o adaptades, de les que veiem a les monedes, i amb la indicació d'una xifra amb números romans sobre el bec de la llàntia (Balil 1984: 192). Altres peces porten com a decoració la testa del déu Apol·lo, de la deessa Afròdita, així com escenes eròtiques i de gladiadors com la que hem vist aquí.

Figura 4.- Lucerna decorada amb el bust de perfil de l'emperador Domicià, conservada en una col·lecció particular d'Essen, Alemanya (Foto: Rodríguez 2006).

Bibliografia

- BAILEY, D. M. (1975-1996): *Catalogue of the Lamps in the British Museum*. London.
- BALIL, A. (1984): «Estudios sobre lucernas romanas (IV)». *Boletín del Seminario de Arte y Arqueología*, L. Valladolid: 176-195.
- DARDAINE, S. (1981): «Portraits impériaux sur une lampe découverte à Belo (Bolonja, Cádiz)». *Melanges de la Casa de Velazquez*, XVII, 517-519, nota 2.
- CELIS, R. (2005): *Las lucernas romanas, conceptos y principios tipológicos*. UB, trabajo DEA. Barcelona.
- RIBAS, M (1964): *El orígens de Mataró. Mataró*.
- RODRÍGUEZ, P. (2006): «Una lucerna falsa atribuida a Carteia». *Mainake*, XXVIII. Málaga: 548-552.
- RODRÍGUEZ, P. (2007): «Noticias arqueológicas sobre Algeciras (Cádiz) en los inicios del siglo XX y nuevos datos de la colección de D. Emilio Santacana». *Baetica*, 29. Universidad de Málaga. Málaga: 173-215.
- ROMERO DE TORRES, E. (1909): «Las ruinas de Carteia». *Boletín de la Real Academia de la Historia*, 54. Madrid: 247-253.

